Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (piąta izba)

z dnia 29 kwietnia 2015 r.*

Odesłanie prejudycjalne — Bezpośrednie ubezpieczenie na życie — Dyrektywa 92/96/EWG — Artykuł 31 ust. 3 — Informacje, które należy przekazać ubezpieczającemu — Obowiązek przekazania przez ubezpieczyciela dodatkowych informacji dotyczących kosztów i składek na podstawie ogólnych norm prawa krajowego

W sprawie C-51/13

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Rechtbank Rotterdam (Niderlandy) postanowieniem z dnia 28 listopada 2012 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 31 stycznia 2013 r., w postępowaniu:

Nationale-Nederlanden Levensverzekering Mij NV

przeciwko

Hubertusowi Wilhelmusowi Van Leeuwenowi,

TRYBUNAŁ (piąta izba),

w składzie: T. von Danwitz, prezes izby, C. Vajda, A. Rosas, E. Juhász i D. Šváby (sprawozdawca), sędziowie,

rzecznik generalny: E. Sharpston,

sekretarz: M. Ferreira, główny administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 19 marca 2014 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu Nationale-Nederlanden Levensverzekering Mij NV przez B.M. Jonk-van Wijk oraz G. van der Wala, advocaten,

— w imieniu H.W. Van Leeuwena przez D. Beljona oraz P. Boekena, advocaten,

— w imieniu rządu niderlandzkiego przez B. Koopman oraz M. Bulternam, działające w charakterze pełnomocników,

— w imieniu rządu czeskiego przez M. Smolka, działającego w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu rządu austriackiego przez C. Pesendorfer, działającą w charakterze pełnomocnika,

* Język postępowania: niderlandzki.

— w imieniu Komisji Europejskiej przez F. Wilmana oraz K.P. Wojcika, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 12 czerwca 2014 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 31 ust. 3 dyrektywy Rady 92/96/EWG z dnia 10 listopada 1992 r. w sprawie koordynacji przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do bezpośrednich ubezpieczeń na życie oraz zmieniającej dyrektywy 79/267/EWG i 90/619/EWG (trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie) (Dz.U. L 360, s. 1).

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy Nationale Nederlanden Levensverzekering Mij NV (zwaną dalej „NN") a H.W. Van Leeuwenem w przedmiocie kwoty kosztów i składek dotyczących pokrycia ryzyka na wypadek śmierci w ramach polisy ubezpieczenia na życie zawartej przez H.W. Van Leeuwena z NN.

Ramy prawne

Prawo Unii

3 Trzecia dyrektywa w sprawie ubezpieczeń na życie została uchylona i zastąpiona dyrektywą 2002/83/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 listopada 2002 r. dotyczącą ubezpieczeń na życie (Dz.U. L 345, s. 1), która następnie została uchylona i zastąpiona, ze skutkiem od dnia 1 listopada 2012 r., dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (wypłacalność II) (Dz.U. L 335, s. 1). Niemniej, zważywszy na datę zawarcia umowy ubezpieczenia na życie będącej przedmiotem sporu w postępowaniu głównym, dla rozstrzygnięcia tego sporu właściwe pozostają przepisy trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie.

4 Motywy 9 i 23 trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie mają następujące brzmienie:

„(9) [N]iektóre przepisy niniejszej dyrektywy określają normy minimalne; […] […] rodzime państwo członkowskie może ustanawiać ostrzejsze przepisy dotyczące zakładów ubezpieczeń, które otrzymały zezwolenie od właściwych władz tego państwa;

[…]

(23) [N]a jednolitym rynku ubezpieczeń konsument będzie miał szerszą i bardziej zróżnicowaną ofertę umów; jeśli ma on w pełni korzystać z tej różnorodności i wzmożonej konkurencji, musi otrzymywać wszystkie niezbędne informacje umożliwiające mu dokonanie wyboru umowy najlepiej odpowiadającej jego potrzebom; […] ten wymóg informacji jest tym bardziej istotny, że czas trwania zobowiązań może być bardzo długi; […] przepisy podstawowe muszą zatem zostać skoordynowane, aby konsument otrzymał jasną i dokładną informację w sprawie głównych cech charakterystycznych zaproponowanych mu produktów oraz w sprawie danych podmiotów uprawnionych do rozpoznawania skarg ubezpieczających, ubezpieczonych lub beneficjentów umowy" [tłumaczenie nieoficjalne, podobnie jak wszystkie cytaty z tej dyrektywy poniżej].

5 Artykuł 31 owej dyrektywy przewiduje:

„1. Przed zawarciem umowy ubezpieczenia ubezpieczającemu przekazuje się co najmniej informacje wymienione w pkt A załącznika II.

2. Przez cały okres obowiązywania umowy ubezpieczający jest powiadamiany o wszelkich zmianach dotyczących informacji wymienionych w pkt B załącznika II.

3. Państwo członkowskie zobowiązania może wymagać od zakładu ubezpieczeń dostarczenia informacji dodatkowych względem tych wymienionych w załączniku II jedynie wtedy, gdy jest to konieczne do właściwego zrozumienia przez ubezpieczającego istotnych elementów zobowiązania.

4. Państwo członkowskie zobowiązania ustanawia szczegółowe zasady wykonania niniejszego artykułu i załącznika II".

6 Załącznik II do rzeczonej dyrektywy, zatytułowany „Informacje dla ubezpieczających", stanowi:

„Następujące informacje, które muszą zostać przekazane ubezpieczającemu przed zawarciem umowy (A) lub w czasie obowiązywania umowy (B), muszą być przedstawione w sposób jasny i dokładny, na piśmie, w języku urzędowym państwa członkowskiego zobowiązania.

Jednakże informacje takie mogą być przekazane w innym języku, jeżeli zażąda tego ubezpieczający i jeżeli zezwala na to prawo państwa członkowskiego lub jeżeli ubezpieczający ma prawo wyboru prawa właściwego.

A. Przed zawarciem umowy

Informacje na temat zakładu ubezpieczeń	Informacje na temat zobowiązania
[...]	a.4 Definicja poszczególnych świadczeń i opcji
[...]	a.5 Czas obowiązywania umowy
[...]	a.6 Sposób rozwiązania umowy
[...]	a.7 Sposoby opłacania składek i okresy płatności
[...]	a.8 Sposoby obliczania i podziału premii
[...]	a.9 Wskazanie wartości wykupu, wysokości sumy ubezpieczenia w przypadku zamiany na ubezpieczenie bezskładkowe oraz zakresu gwarancji
[...]	a.10 Informacja na temat składek odpowiadających poszczególnym świadczeniom, zarówno podstawowym, jak i dodatkowym, jeżeli to właściwe
[...]	[...]”

7 Punkt B załącznika II do tej dyrektywy wymienia informacje, jakie należy przekazać ubezpieczającemu w okresie obowiązywania umowy. Przepis ten przewidywał, że oprócz ogólnych i szczególnych warunków, jakie należy przedłożyć ubezpieczającemu, ubezpieczający powinien otrzymać, po pierwsze, w wypadku umowy dodatkowej lub zmiany przepisów mających zastosowanie do umowy, wszystkie informacje wymienione w pkt A ppkt a.4–a.12 tego załącznika, a po drugie, corocznie informacje dotyczące stanu udziału w zyskach.

Prawo niderlandzkie

8 Artykuł 2 Regeling informatieverstrekking aan verzekeringsnemers 1998 (rozporządzenia z 1998 r. w sprawie udzielania informacji ubezpieczającym, zwanego dalej „RIAV 1998”) dokonał transpozycji do prawa krajowego art. 31 trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie. W wersji mającej zastosowanie do postępowania głównego przepis ten ma następujące brzmienie:

„1. Ubezpieczyciel, który oferuje umowę ubezpieczenia na życie ubezpieczającemu mającemu miejsce zamieszkania lub siedzibę w Niderlandach, zapewni, aby ów ubezpieczający posiadał ogólne i szczególne warunki polisy.

2. Jeżeli nie wynikają one z ogólnych i szczególnych warunków polisy, ubezpieczyciel zadba ponadto, aby ubezpieczający otrzymał na piśmie następujące informacje:

[…]

q. dotyczące wpływu kosztów i odliczeń obciążających ubezpieczającego na rentowność i świadczenia umowne;

r. w danym przypadku dotyczące kosztów, które są fakturowane obok premii brutto;

[…]".

9 Stosowanie RIAV 1998, według uzasadnienia do tego aktu, regulowane jest przez Wet toezicht verzekeringsbedrijf 1993 (ustawę z 1993 r. o nadzorze nad sektorem ubezpieczeniowym) oraz przez obowiązujące krajowe prawo cywilne, pod którym należy rozumieć wymogi stosowności i słuszności (art. 2 księgi 6 kodeksu cywilnego).

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

10 W 1999 r. H.W. Van Leeuwen zawarł z NN umowę ubezpieczenia stanowiącą część inwestycji, nazwaną „Zmiennym ubezpieczonym inwestowaniem". Było to ubezpieczenie na życie, w ramach którego zakumulowana wartość kapitałowa w dniu zawarcia ubezpieczenia nie jest gwarantowana, lecz zależy od wyników inwestycji. Ponadto w okresie obowiązywania umowy ubezpieczenia wypłata stałej kwoty gwarantowanej jest przewidziana w wypadku śmierci ubezpieczającego przed upływem umowy.

11 Z wyjaśnień złożonych przez NN w jej uwagach na piśmie wynika, że zgodnie z umową ubezpieczenia składka, której wysokość jest z góry określona, oznaczona jako „składka brutto", podlega zapłacie z góry i okresowo. Składka ta jest inwestowana w fundusze inwestycyjne wybrane przez ubezpieczającego. Od ustalonej w ten sposób wartości okresowo odliczane są koszty oraz składki na pokrycie ryzyka na wypadek śmierci. Te ostatnie składki w konsekwencji nie są uwzględniane odrębnie, lecz w całości – tak jak koszty – stanowią część składki brutto.

12 Przed zawarciem umowy ubezpieczenia na życie NN złożyła H.W. Van Leeuwenowi „propozycję zmiennego ubezpieczonego inwestowania". Są w niej zawarte trzy przykłady inwestycji kapitałowych na podstawie różnych rentowności i kosztów administracyjnych w wysokości 0,3%. Ponadto w tytule „Rentowność produktu" zapisano, że „[r]óżnica między rentownością funduszu a rentownością produktu zależy od ubezpieczonych rodzajów ryzyka, należnych kosztów oraz ewentualnych świadczeń dodatkowych".

13 Po zawarciu umowy ubezpieczenia powstał pomiędzy NN a H.W. Van Leeuwenem spór co do wysokości odliczanych przez ubezpieczyciela kosztów i składek na pokrycie ryzyka na wypadek śmierci.

14 Jedna część sporu dotyczy pytania, czy NN przekazała wystarczające informacje dotyczące rzeczonych kosztów i składek na ryzyko przed zawarciem umowy ubezpieczenia. W szczególności chodzi o nieprzekazanie H.W. Van Leeuwenowi zestawienia lub przeglądu rzeczywistych lub bezwzględnych kosztów oraz ich składu.

15 Według sądu odsyłającego należy rozważyć, czy ograniczając się do przekazania ubezpieczającemu informacji dotyczących wpływu kosztów i składek na rentowność, NN spełniła wymogi przewidziane w art. 2 ust. 2 lit. q) i r) RIAV 1998, lecz naruszyła „otwarte lub niepisane normy" prawa niderlandzkiego, które w niniejszym wypadku obejmują obowiązek staranności zakładu ubezpieczeń, dobrą wiarę w stosunku przedumownym oraz względy słuszności.

16 Sąd odsyłający stwierdza, że informacje wymienione w pkt 14 niniejszego wyroku nie należą do informacji zawartych w załączniku II do trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie. NN uważa jednak, że prawo Unii, w szczególności art. 31 ust. 3 tej dyrektywy, nie zezwala na zobowiązanie zakładów ubezpieczeń do przekazywania ubezpieczającemu informacji na podstawie tych „otwartych lub niepisanych norm".

17 W tych okolicznościach Rechtbank Rotterdam postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy prawo Unii, a w szczególności art. 31 ust. 3 trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie, stoi na przeszkodzie temu, aby na podstawie otwartych lub niepisanych norm prawa niderlandzkiego, takich jak stosowność i słuszność, które obowiązują w stosunku (przed)umownym między ubezpieczycielem na życie a potencjalnym ubezpieczającym, lub na podstawie ogólnego lub szczególnego obowiązku staranności ubezpieczyciele na życie byli zobowiązani do udzielenia ubezpieczającym większej ilości informacji o kosztach i składkach za ryzyko ubezpieczenia, niż wymagały tego w roku 1999 przepisy niderlandzkie, które dokonały transpozycji trzeciej dyrektywy dotyczącej ubezpieczeń na życie [w szczególności art. 2 ust. 2 lit. q) i r) RIAV 1998]?

2) Czy dla odpowiedzi na pytanie pierwsze ma znaczenie, jakie skutki ma lub może mieć brak udzielenia tych informacji według prawa niderlandzkiego?".

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

18 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający zasadniczo dąży do ustalenia, czy art. 31 ust. 3 trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie temu, aby zakład ubezpieczeń, na podstawie ogólnych zasad prawa krajowego, takich jak „otwarte lub niepisane normy" będące przedmiotem postępowania głównego, był zobowiązany do przekazania ubezpieczającemu określonych informacji dodatkowych względem informacji wymienionych w załączniku II do tej dyrektywy.

19 Z motywu 23 trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie wynika, że celem tej dyrektywy jest w szczególności skoordynowanie przepisów podstawowych, aby konsument otrzymał jasną i dokładną informację w sprawie głównych cech charakterystycznych zaproponowanych mu produktów ubezpieczeniowych. W tym samym motywie stwierdzono, że aby konsument mógł w pełni korzystać z szerszej i bardziej zróżnicowanej oferty umów na jednolitym rynku ubezpieczeń, musi on otrzymywać wszystkie niezbędne informacje umożliwiające mu dokonanie wyboru umowy najlepiej odpowiadającej jego potrzebom.

20 W tym celu art. 31 owej dyrektywy przewiduje w ust. 1, że przed zawarciem umowy ubezpieczenia ubezpieczającemu przekazuje się co najmniej informacje wymienione w pkt A załącznika II do rzeczonej umowy, a w ust. 2, że przez cały okres obowiązywania umowy ubezpieczający jest powiadamiany o wszelkich zmianach dotyczących informacji wymienionych w pkt B załącznika II do tejże dyrektywy. Artykuł 31 ust. 3 trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie, jedyny przepis wskazany we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, przewiduje, że państwo członkowskie zobowiązania może wymagać od zakładu ubezpieczeń dostarczenia informacji dodatkowych względem tych wymienionych w załączniku II do tej dyrektywy jedynie wtedy, gdy jest to konieczne do właściwego zrozumienia przez ubezpieczającego istotnych elementów zobowiązania.

21 W tym względzie Trybunał uznał, że z samego brzmienia art. 31 ust. 3 trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie, z załącznika II do niej i z jej motywu 23 wynika, że dodatkowe informacje, których państwa członkowskie mogą wymagać zgodnie z tym artykułem, muszą być jasne, dokładne i niezbędne do prawidłowego zrozumienia głównych cech charakterystycznych produktów ubezpieczeniowych zaproponowanych ubezpieczającemu (wyrok Axa Royale Belge, C-386/00, EU:C:2002:136, pkt 24).

22 Obowiązek udzielenia informacji dodatkowych może zatem zostać nałożony tylko w zakresie, w jakim jest on niezbędny do realizacji celów poinformowania ubezpieczającego i w jakim wymagane informacje są wystarczająco jasne i dokładne do osiągnięcia tego celu, a tym samym w szczególności zagwarantować zakładom ubezpieczeń dostateczny poziom pewności prawa (zob. podobnie wyrok Parlament/Rada, C-48/14, EU:C:2015:91, pkt 45 i przytoczone tam orzecznictwo). Jak bowiem stwierdziła rzecznik generalna w pkt 60 opinii, informacja ogólna i niejasna nie będzie stanowić „informacji, która była konieczna" w rozumieniu art. 31 ust. 3 trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie.

23 Prawodawca Unii zamierzał w ten sposób ograniczyć charakter informacji dodatkowych, jakich w interesie konsumentów państwa członkowskie mogą wymagać od zakładów ubezpieczeń, aby umożliwić tym konsumentom pełne korzystanie z wyboru produktów ubezpieczeniowych oferowanych w ramach jednolitego rynku ubezpieczeniowego, natomiast art. 31 ust. 3 tej dyrektywy nie określił ani nie ograniczył sposobu, w jaki państwa członkowskie mogą wykonać to prawo.

24 W tym względzie należy przypomnieć, że państwa członkowskie nie są zobowiązane do nakładania na zakłady ubezpieczeń obowiązku przekazywania informacji dodatkowych względem informacji, jakich należy udzielić ubezpieczającym na podstawie art. 31 ust. 1 trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie, wymienionych w pkt A jej załącznika II, lecz że ust. 3 tego artykułu zawiera uprawnienie, z którego państwa członkowskie mogą skorzystać bądź nie.

25 Ponadto z art. 31 ust. 4 trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie wynika, że do państwa członkowskiego zobowiązania należy ustanowienie zasad stosowania obowiązku przekazywania informacji dodatkowych przewidzianego przez przepisy krajowe.

26 Wprawdzie trzecia dyrektywa w sprawie ubezpieczeń na życie dokonuje podstawowej harmonizacji w odniesieniu do informacji, jakie należy przekazać ubezpieczającym, niemniej jej art. 31 ust. 3 ogranicza rzeczone uprawnienie, wyjaśniając, po pierwsze, że informacje te powinny umożliwić ubezpieczającemu właściwe zrozumienie istotnych elementów zobowiązania. Po drugie, przepis ten ogranicza informacje dodatkowe, jakie państwo członkowskie zobowiązania może nałożyć na zakłady ubezpieczeń, do tego, co jest w tym celu niezbędne.

27 Do zainteresowanego państwa członkowskiego należy zatem określenie, w zależności od cech jego porządku prawnego i szczególnych okoliczności sytuacji, jaką zamierza ono uregulować, podstawy prawnej obowiązku przekazania informacji dodatkowych w celu jednoczesnego zagwarantowania skutecznego zrozumienia przez ubezpieczającego głównych cech charakterystycznych produktów ubezpieczeniowych zaproponowanych ubezpieczającemu oraz dostatecznego poziomu pewności prawa.

28 Podstawa prawna takiego obowiązku przekazania dodatkowych informacji, a w szczególności pytanie, czy ów obowiązek wynika z ogólnych zasad prawa krajowego, takich jak „otwarte lub niepisane normy", na które powołuje się sąd odsyłający, co do zasady nie ma wpływu na jej zgodność z dyrektywą, o ile rzeczony obowiązek spełnia wymienione w pkt 21 i 27 niniejszego wyroku wymogi art. 31 ust. 3 trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie.

29 Wynika z tego, że podstawa prawna, w oparciu o którą zainteresowane państwo członkowskie zamierza skorzystać z uprawnienia przewidzianego przez art. 31 ust. 3 trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie, powinna być taka, aby zgodnie z zasadą pewności prawa pozwalała zakładom ubezpieczeniowym na określenie z dostateczną przewidywalnością informacji dodatkowych, jakie powinny one przekazać i na jakie może liczyć ubezpieczający.

30 W tym względzie, przy ocenie wymogów, jakie należy ustanowić co do przewidywalności takiego obowiązku przekazania informacji dodatkowych, sąd krajowy może wziąć pod uwagę, że zakład ubezpieczeń określa charakter i cechy proponowanych przez siebie produktów ubezpieczeniowych, a zatem co do zasady powinien być w stanie określić cechy tych produktów mogące uzasadnić konieczność przekazania ubezpieczającemu informacji dodatkowych.

31 W niniejszej sprawie należy stwierdzić, że stosowanie RIAV 1998, według uzasadnienia do tego aktu, jest regulowane w szczególności przez obowiązujące krajowe prawo cywilne, „pod którym należy rozumieć wymogi stosowności i słuszności", o których mowa w art. 2 księgi 6 kodeksu cywilnego.

32 Sąd odsyłający nie dostarczył jednak Trybunałowi szczegółowego wyjaśnienia co do dokładnego charakteru, w prawie niderlandzkim, obowiązku przekazania informacji dodatkowych ani co do roli i dokładnego znaczenia w prawie krajowym „otwartych lub niepisanych norm" prawa niderlandzkiego, ograniczając się do wzmianki o ciążącym na zakładzie ubezpieczeń obowiązku staranności, o dobrej wierze w stosunku przedumownym oraz o względach stosowności i słuszności, jakie powinny regulować zawieranie umów ubezpieczenia.

33 W każdym wypadku do sądu odsyłającego należy ocena, czy „otwarte lub niepisane normy" rozpatrywane w sporze głównym spełniają wymogi art. 31 ust. 3 trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie.

34 W konsekwencji na pytanie pierwsze winno się odpowiedzieć, iż art. 31 ust. 3 trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie należy interpretować w ten sposób, że nie stoi on na przeszkodzie temu, aby zakład ubezpieczeń, na podstawie ogólnych zasad prawa krajowego, takich jak „otwarte lub niepisane normy" będące przedmiotem postępowania głównego, był zobowiązany do przekazania ubezpieczającemu określonych informacji dodatkowych, oprócz informacji wymienionych w załączniku II do tej dyrektywy, pod warunkiem że wymagane informacje są jasne, precyzyjne i konieczne do właściwego zrozumienia przez ubezpieczającego istotnych elementów zobowiązania oraz że gwarantują one dostateczną pewność prawa, czego zbadanie należy do sądu odsyłającego.

W przedmiocie pytania drugiego

35 Poprzez pytanie drugie sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy skutki, jakie prawo krajowe wiąże z brakiem przekazania informacji dodatkowych w rozumieniu art. 31 ust. 3 trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie, mają znaczenie dla odpowiedzi na pytanie pierwsze.

36 Z odpowiedzi na pytanie pierwsze wynika, że skutki, jakie prawo krajowe wiąże z brakiem przekazania tych informacji, co do zasady są pozbawione znaczenia w odniesieniu do zgodności obowiązku udzielenia informacji z art. 31 ust. 3 dyrektywy.

W przedmiocie kosztów

37 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (piąta izba) orzeka, co następuje:

1) **Artykuł 31 ust. 3 dyrektywy Rady 92/96/EWG z dnia 10 listopada 1992 r. w sprawie koordynacji przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do bezpośrednich ubezpieczeń na życie oraz zmieniającej dyrektywy 79/267/EWG i 90/619/EWG (trzecia dyrektywa w sprawie ubezpieczeń na życie) należy interpretować w ten sposób, że nie stoi on na przeszkodzie temu, aby zakład ubezpieczeń, na podstawie ogólnych zasad prawa krajowego, takich jak „otwarte lub niepisane normy" będące przedmiotem postępowania głównego, był zobowiązany do przekazania ubezpieczającemu określonych informacji dodatkowych, oprócz informacji wymienionych w załączniku II do tej dyrektywy, pod warunkiem że wymagane informacje są jasne, precyzyjne i konieczne do właściwego zrozumienia przez ubezpieczającego istotnych elementów zobowiązania oraz że gwarantują one dostateczną pewność prawa, czego zbadanie należy do sądu odsyłającego.**

2) **Skutki, jakie prawo krajowe wiąże z brakiem przekazania tych informacji, są co do zasady pozbawione znaczenia w odniesieniu do zgodności obowiązku udzielenia informacji z art. 31 ust. 3 dyrektywy 92/96.**

Podpisy